

АНЦИФЕРОВ А. Ю. ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ СУБЪЕКТОВ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЯМ ПРОТИВ СОБСТВЕННОСТИ В РАЙОНЕ ПРОВЕДЕНИЯ АНТИТЕРРОРИСТИЧЕСКОЙ ОПЕРАЦИИ

Охарактеризованы особенности взаимодействия субъектов противодействия преступлениям против собственности в районе проведения антитеррористической операции. Установлено, что взаимодействие между отмеченными субъектами в условиях проведения антитеррористической операции находится не на надлежащем уровне и нуждается в улучшении путём усовершенствования нормативно-правового обеспечения и организационно-тактических принципов осуществления внешнего и внутреннего взаимодействия.

Ключевые слова: взаимодействие, преступление, собственность, антитеррористическая операция.

ANTSYFEROV A. Y. PECULIARITIES OF INTERACTION BETWEEN SUBJECTS COUNTERACTING PROPERTY CRIMES COMMITTED IN THE AREA OF CONDUCTING ANTI-TERRORIST OPERATIONS

Peculiarities of interaction between subjects counteracting property crimes committed in the area of conducting anti-terrorist operations are researched.

The theme of the paper is peculiarities of interaction between subjects counteracting property crimes committed in the area of anti-terrorist operations. The Objective of the paper is to characterize peculiarities of interaction between subjects counteracting property crimes committed in the area of anti-terrorist operations. The relevance of the paper is determined by insufficient scientific elaboration of the issue, practical needs and realities of today. Results of the research are obtained by analyzing empirical material and statistical data of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The area of implementation is operative and search activity, criminal procedure and criminalistics. The practical importance of the paper is the fact that some provisions of the article may be used while writing monographs and methodical and educational textbooks and directly by operative units of the internal affairs agencies of Ukraine in counteracting property crimes committed in the area of anti-terrorist operations. Conclusions: the result of the conducted research is a conclusion that the improvement of interaction between subjects counteracting property crimes committed in the area of anti-terrorist operations is possible by the following conditions: 1) elaboration and adoption of regulations aimed at legislative regulation of external and internal interaction; 2) determining the organizational and tactical principles of external and internal interaction; 3) combination of open and secret activity of all interaction's subjects; 4) timely exchange of information of mutual interest.

Keywords: interaction, crime, property, anti-terrorist operation.

УДК 343.1:65.012.8+004

А. В. ВІНАКОВ,

*здобувач кафедри оперативно-розшукової діяльності
навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ОКРЕМІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ ЗА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ, ЯКА ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Сформульовано окремі напрями вдосконалення прокурорського нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю органів внутрішніх справ, яка здійснюється з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. Запропоновано базові принципи удосконалення. Визначено, що напрями удосконалення мають включати: реформування системи інформаційного та аналітичного забезпечення прокурорської діяльності, перенесення акцентів прокурорського нагляду на попередження порушень законності, унормування процедури такої діяльності у підзаконних нормативно-правових актах, відомчій нормативно-правовій базі, надання дозволу на присутність прокурора, коли це дозволяють обставини, під час здійснення окремих оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: прокурорський нагляд, оперативно-розшукова діяльність, інформаційно-телекомунікаційні системи, напрями удосконалення.

У вирі соціальних перетворень та наукового прогресу прокуратура має залишатися ефективним інструментом державного впливу. Це є можливим лише за умови своєчасного реагування на зміни у суспільстві через упровадження адекватних механізмів реагування на них. Тому процес удосконалення організації наглядової діяльності прокуратури має бути безперервним та динамічним, містити інновації, які б дозволяли випереджати негативні події. Обґрунтування таких інновацій має спиратися на прогнозування позитивного та негативного ефекту, а також позначати конкретні тактичні і стратегічні цілі, яких вдасться досягти через їх упровадження.

Нагляд прокуратури за оперативно-розшуковою діяльністю органів внутрішніх справ, яка здійснюється з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, є одним із підвидів прокурорського нагляду, що потребує інтенсивного впровадження змін як до чинного законодавства, так і до організаційних форм реалізації його приписів. У той же час швидкий розвиток комп'ютерних технологій зумовлює перманентний характер такого удосконалення, а також необхідність залучення спеціалістів із гібридними знаннями у технічній та юридичній галузях для підготовки відповідних пропозицій.

Вивченню прокурорського нагляду за застосуванням техніки в оперативно-розшуковій діяльності присвячено окремі праці вітчизняних (В. П. Гузир, В. М. Кравчук, О. Куценко) та здебільшого зарубіжних (А. І. Алексєєв, Т. Вайтлідж, М. Екенвайлер, Д. Погоржельський, Дж. Стіллер, В. Філіповський, Р. Чарташ, Т. Шуберт та інші) фахівців.

Ця робота має на меті сформулювати окремі напрями вдосконалення прокурорського нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю органів внутрішніх справ, яка здійснюється з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.

Пропозиції мають спиратися на певні реперні точки, що віддзеркалюватимуть базові принципи, з урахуванням яких мають вноситися необхідні зміни. Тому для формулювання відповідних напрямів удосконалення та шляхів їх реалізації будемо виходити з того, що:

- нагляд прокуратури за оперативно-розшуковою діяльністю обумовлений суспільною необхідністю, відтак він має бути збережений для забезпечення режиму законності такої делікатної сфери суспільних відносин;

- удосконалення прокурорського нагляду має відбуватися з урахуванням сучасних зару-

біжних практик, які засвідчили свою ефективність, або науково-обґрунтованих виважених вітчизняних новацій;

- підготовка працівників прокуратури для нових сфер нагляду, як от досліджувана, потребує додаткового навчання за спеціалізацією або проходження курсів підвищення кваліфікації.

За результатами проведеного анкетування працівників прокуратури, вивчення матеріалів прокурорського нагляду за провадженням оперативно-розшукової діяльності, спираючись на особистий досвід автора, було виділено декілька головних напрямів удосконалення діяльності прокуратури у досліджуваній сфері.

Основоположним у цьому випадку є реформування системи інформаційного та аналітичного забезпечення прокурорської діяльності як підґрунтя для ефективної роботи.

Відповідні підрозділи прокуратури для провадження якісного та ефективного нагляду мають одержати належне інформаційно-аналітичне забезпечення, яке, виходячи з вимог чинного законодавства, повинно бути інтегрованим до єдиної системи.

Ще 2006 року було видано відповідний указ Президента України, згідно з п. 1 якого було визнано за необхідне створення Єдиної комп'ютерної інформаційної системи правоохоронних органів із питань боротьби зі злочинністю [1]. На жаль, на сьогодні це завдання не виконано. Нині діюча в прокуратурі «Єдина система статистики та аналізу» [2] не в змозі забезпечити виконання усіх завдань щодо нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю, не говорячи вже про ефективне забезпечення нагляду за специфічними напрямами, як от досліджувана сфера.

Діяльність інформаційно-аналітичних підрозділів у частині забезпечення прокурорського нагляду за здійсненням оперативно-розшукової діяльності з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем має бути організована за проактивним принципом та сигналізувати працівникам прокуратури про оперативні підрозділи, в яких із високою ймовірністю можливі порушення законності у досліджуваній сфері або існують умови для вчинення порушень.

Звідси випливає наступний напрям удосконалення у досліджуваній сфері – перенесення акцентів прокурорського нагляду на попередження порушень законності.

Оскільки оперативно-розшукова діяльність спрямована, перш за все, на попередження злочинності, то і нагляд прокуратури у цій сфері

має бути спрямованим, передусім, на з'ясування якості виконання оперативними працівниками своїх повноважень щодо профілактики, запобігання та припинення злочинної діяльності.

Крім зміщення акцентів у роботі прокуратури на превентивне спостереження потрібно також удосконалити чинну нормативно-правову базу, яка, на нашу думку, не повною мірою виконує завдання щодо захисту прав і свобод громадян, зокрема в оперативно-розшуковій сфері. Отже, прокуратура, керуючись діючим законодавством, не в змозі в окремих випадках забезпечити громадян від порушення їх конституційних прав.

Порушуючи це питання, потрібно зауважити, що в Україні недостатньо урегульовано питання здійснення консенсуального, тобто за погодженням однієї зі сторін, проведення оперативно-розшукових заходів, під час яких можуть застосовуватися інформаційно-телекомунікаційні системи.

До листопада 2012 р. вказане питання було лише частково урегульовано у ст. 15 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 [3]. Однак з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. [4] навіть ці намагання нормативного урегулювання цього питання були нівельовані. Таким чином, на сьогодні склалася ситуація, коли навіть маючи згоду особи на проведення щодо неї оперативно-технічного заходу, наприклад, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, оперативний працівник змушений одержувати на це судовий дозвіл. Трактуючи норм ст. 263 Кримінального процесуального кодексу щодо потреби одержання судового дозволу лише у випадку, коли усі особи, які використовують засоби телекомунікацій для передавання інформації, не знають про перехоплення, не є однозначним та потребує відповідного тлумачення на рівні Пленуму Верховного суду України.

На нашу думку, консенсуальні інтрузивні оперативно-розшукові заходи не повинні потребувати дозволу суду на їх проведення, що має бути чітко прописано як у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» [5], так і в Кримінальному процесуальному кодексі України [4].

Ще одним напрямом удосконалення прокурорського нагляду за здійсненням прокурорського нагляду з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем є унормування процедури такої діяльності у підзаконних нор-

мативно-правових актах, відомчій нормативно-правовій базі. Потреба у такому унормуванні виникає через різнорідне тлумачення норм Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [5] оперативними підрозділами та прокуратурою у частині доступу до тих або інших оперативно-розшукових матеріалів.

Вважаємо виправданою також присутність прокурора, коли це дозволяють обставини, під час здійснення окремих оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій.

Подібну думку свого часу висловлював М. І. Крашенінніков, який пропонував внести зміни до російського оперативно-розшукового законодавства, аби прокурор, який дав санкцію на проведення оперативного експерименту, був зобов'язаний брати участь у його проведенні, щоб безпосередньо коректувати дії всіх учасників цього оперативного заходу [6, с. 95–96]. Вказана пропозиція, на нашу думку, не повною мірою відповідає вимогам оперативно-розшукового закону, адже прокурор не повинен коректувати дії оперативних працівників, тому що це буде втручанням в оперативно-розшукову діяльність. Однак він цілком може спостерігати за їх проведенням, що у будь-якому випадку не суперечить логіці системи оперативно-розшукової діяльності, встановленій у листопаді 2012 р. Прокурор при цьому буде виконувати наглядові функції не постфактум, а саме у процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності.

Присутність прокурора під час провадження оперативно-розшукової діяльності слугуватиме стримуючим фактором, який спонукатиме оперативних працівників дотримуватись відповідної процедури, а також підвищуватиме їх відповідальність під час провадження тих або інших оперативно-розшукових дій. Водночас зазначене підвищить і відповідальність прокурора, який не зможе у майбутньому відмежуватися у випадку встановлення неправомірного характеру дій оперативних працівників, адже прокурор особисто був присутнім під час їх здійснення.

Таким чином, упровадження такої новації дозволить скоротити кількість порушень і на якісно новому рівні захистити конституційні права та свободи громадян та інтереси держави. Враховуючи викладене, а також те, що інтрузивні оперативно-розшукові заходи здійснюються згідно з положеннями глави 21 Кримінального процесуального кодексу України [4], вважаємо за потрібне доповнити п. 6 ст. 246 цього Кодексу реченням такого змісту:

«Прокурор, який прийняв рішення або погодив здійснення негласної слідчої (розшукової) дії, має право брати в ній участь як спостерігач, якщо така участь не несе за собою загрози для досягнення мети її здійснення».

Нормативно-правове удосконалення прокурорського нагляду за здійсненням оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем має супроводжуватись зміною підходів до організації і тактики такої діяльності.

Під час удосконалення тактики прокурорського нагляду за здійсненням оперативно-розшукової діяльності з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем потрібно враховувати рівень обізнаності оперативних працівників із методами роботи прокуратури, їх знання та навички роботи з комп'ютерною технікою, рівень внутрішньої та зовнішньої взаємодії тощо.

Крім того, важливо передбачити і порядок дій прокурора у нетипових ситуаціях, напри-

клад процедуру нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю, яка здійснюється щодо наглядаючого суб'єкта. Неврахування вказаних особливостей може призвести до невірних висновків прокурора під час здійснення нагляду, а отже, до зниження його якості.

Підсумовуючи, зазначимо, що, реалізуючи свої повноваження щодо нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю, прокурор не повинен плутати контрольні та наглядові функції, а повинен постійно удосконалювати кваліфікацію у частині застосування інформаційно-телекомунікаційних систем для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності, орієнтуватися в типових порушеннях, які допускаються у цій сфері, та, виконуючи свої обов'язки, здійснювати координуючу функцію, надавати консультативну допомогу оперативному працівникові з питань законного застосування інформаційно-телекомунікаційних систем. Корисною є також розробка методичних рекомендацій щодо реалізації прокурорських повноважень за досліджуваним у цій роботі напрямом.

Список використаних джерел

1. Про Єдину комп'ютерну інформаційну систему правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю : указ Президента України від 31.01.2006 № 80/2006 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 5. – Ст. 212.
2. Про організацію роботи з питань статистики, ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань та нагляду за обліком кримінальних правопорушень : наказ Ген. прокуратури України від 25.09.2012 № 15Гн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=179640.
3. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : закон України від 30.06.1993 № 3341-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 // Голос України. – 2012. – № 90–91.
5. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
6. Крашенинников Н. И. Получение оперативно-процессуальной информации о преступлениях и порядок назначения оперативно-розыскных мероприятий, а также использование их результатов по делам оперативного учёта и в следственно-судебной практике : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Крашенинников Николай Иванович. – СПб., 2003. – 275 с.

Надійшла до редколегії 21.10.2014

ВИНАКОВ А. В. ОТДЕЛЬНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАДЗОРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОКУРАТУРЫ ЗА ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ, ОСУЩЕСТВЛЯЕМОЙ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНФОРМАЦИОННО-ТЕЛЕКОММУНИКАЦИОННЫХ СИСТЕМ

Сформулированы отдельные направления совершенствования прокурорского надзора за оперативно-розыскной деятельностью органов внутренних дел, осуществляемой с использованием информационно-телекоммуникационных систем. Предложены базовые принципы усовершенствования. Определено, что направления усовершенствования должны включать: реформирование системы информационного и аналитического обеспечения прокурорской деятельности, перенос акцентов прокурорского надзора на предупреждение нарушений законности, закрепление процедуры такой деятельности в подзаконных нормативно-правовых актах, ведомственной нормативно-правовой базе, предоставление разрешения на присутствие прокурора, если это позволяют обстоятельства, во время осуществления отдельных оперативно-розыскных мероприятий и негласных следственных (розыскных) действий.

Ключевые слова: прокурорский надзор, оперативно-розыскная деятельность, информационно-телекоммуникационные системы, направления усовершенствования.

VINAKOV A. V. SOME DIRECTIONS OF IMPROVING PUBLIC PROSECUTOR'S SUPERVISION OVER OPERATIVE AND SEARCH ACTIVITY OF INTERNAL AFFAIRS AGENCIES FULFILLED WITH THE USE OF INFORMATIONAL AND TELECOMMUNICATION SYSTEMS

Some directions of improving public prosecutor's supervision over operative and search activity of internal affairs agencies fulfilled with the use of informational and telecommunication systems are formulated in the paper. Basic principles of such an improvement are offered. It is determined that the directions of improvement should include: reforming the system of informational and analytical guaranteeing of the prosecutor's activity, which based on the current legislation must be integrated into a single system; transfer of public prosecutor's supervision on preventing violations of the law; standardization the procedure of such an activity within sub-legal acts, departmental regulatory base; providing permission for prosecutor's presence, when circumstances permit, while conducting certain operative and search measures and secret investigative (search) actions. It is offered to amend paragraph 6 of the Art. 246 of the Criminal Procedure Code of Ukraine with the sentence to read: «The prosecutor, who has decided or approved the realization of secret investigative (search) action, has the right to participate in it as an observer, if such a participation is not a threat to achieving the aim of its realization». It is established that while improving the tactics of public prosecutor's supervision over the realization of operative and search activity with the use of informational and telecommunication systems one should consider the level of awareness of operative officers with methods of prosecutor's office work, their knowledge and skills with computers, the level of internal and external interaction, etc. It is emphasized on the importance to foresee prosecutor's actions in atypical situations starting from the supervision procedure over operative and search activity carried out concerning the overseeing subject. It is noted that neglect of these features may lead to wrong conclusions of a prosecutor while realizing the supervision and therefore, reduce its quality.

Keywords: public prosecutor's supervision, operative and search activity, informational and telecommunication systems, ways of improvement.

УДК 343.85

О. І. ГОЛИШ,

*здобувач кафедри оперативно-розшукової діяльності
навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції
Харківського національного університету внутрішніх справ*

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ВОДОКОРИСТУВАННЯ

Проаналізовано наукову літературу з питання протидії оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України злочинам у сфері водокористування. Зроблено висновок про недостатню теоретичну і практичну розробленість цієї тематики та про необхідність системного дослідження теоретичного генезису, правового регулювання, особливостей організації і тактики протидії злочинам у сфері водокористування вказаними підрозділами, а також особливостей внутрішньої і зовнішньої взаємодії під час указанного процесу.

Ключові слова: оперативні підрозділи, водокористування, виявлення, злочини, протидія.

Сьогодні перед населенням України постала загроза, виражена у кримінальному посяганні на відносини з охорони, раціонального використання, відтворення й оздоровлення водних об'єктів.

Так, глибока системна криза, яка триває у підгалузі водопровідно-каналізаційного господарства, стримує темпи загального економічного зростання, яке намітилося в Україні останніми роками. Виключна соціальна та економічна значущість послуг водопостачання і водовідведення для життєдіяльності регіону, економічні особливості формування й розвитку підгалузі обмежують можливість застосування

ринкових механізмів регулювання їхньої діяльності й обумовлюють необхідність втручання органів внутрішніх справ [1, с. 497]. Одним із найбільш пріоритетних напрямків діяльності оперативних підрозділів ОВС є постійна протидія злочинам у сфері водокористування.

Питання протидії оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України злочинам у сфері водокористування є предметом дослідження фахівців у сфері оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД), криміналістики та кримінального процесу, зокрема К.В. Антонова, С.В. Андрусенка, І.М. Козьякова,